

17. *Winiarski M.* Współdziałania szkoły i środowiska. Aspekt socjopedagogiczny. – Warszawa, 1992. – S. 195-200.
18. *Wiśniewski W.* Społeczne potrzeby uzupełniania wiedzy // Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych / T. Wujek. – Warszawa, 1992. – S. 214.

УДК 316.346.32-053.6:316.752

Szczerba G.

WŁAŚCIWOŚCI KOMUNIKACJI CZASU WOLNEGO WSPÓŁCZESNEJ MŁODZIEŻY UKRAIŃSKIEJ

Особливості комунікації вільного часу сучасної української молоді

У статті висвітлюються духовні цінності молоді та вільний час як складова молодіжної політики в Україні. Аналізуються дані соціологічних досліджень, проведених провідними науковими організаціями, а також власні дослідження студенської молоді. Розглянуто тенденції видів споживання вільного часу молоддю. Особливо важливою роль дозвілля видається на сучасному етапі розвитку українського суспільства, також і через те, що воно перебуває у складних умовах ломки старих цінностей і формування нових соціальних відносин. Системна криза, що зачепила соціальну структуру суспільства, закономірно призвела до зміни соціальних орієнтирів, переоцінки традиційних цінностей, появи конкуренції на рівні масової свідомості між радянськими, національними і т. зв. „західними” цінностями. Це все призвело до трансформації змісту дозвілля, появи свіжих поглядів на це явище, виникнення нових його форм. Не останню роль у цьому процесі відіграє і молодь – найбільш динамічна та відкрита до інновацій соціально-демографічна група. Таким чином, метою даного дослідження є аналіз молодіжного дозвілля як і соціокультурного феномену та дослідження особливостей трансформації його функцій.

Структура вільного часу, усталені звички і можливості проведення його впливають на загальний розвиток молодої людини, водночас сформовані цінності та навички зумовлюють вибір того або іншого способу проведення дозвілля. У свою чергу, духовність особистості формується за можливості на певному етапі свого розвитку робити власний відбір культурних цінностей і, засвоюючи їх, перетворювати в особистісні характеристики.

1. Wstęp

Badanie aktualnej sytuacji, związanej ze zmianami społeczno-kulturowymi w społeczeństwie ukraińskim wymaga nowych podejść teoretyczno-metodologicznych. Zmienia się koncentracja i dystrybucja ekonomicznego,

kulturalnego oraz symbolicznego kapitału pomiędzy różnymi grupami społecznymi, w porównaniu z okresem radzieckim. Zmienia się charakter edukacji, baza techniczna i formy własności instytucji kulturalno-rozrywkowych, orientacje aksjologiczne młodszego pokolenia, kształtują się nowe grupy statusowe z odmiennym stylem życia, ma miejsce rekonfiguracja tożsamości społeczno-kulturowej. Wszystkie te radykalne przeobrażenia są uwarunkowane zarówno czynnikami społeczno-ekonomicznymi, politycznymi i społeczno-kulturowymi, jak i pewnymi aspektami kształtowania się „społeczeństwa informacyjnego” oraz „społeczeństwa konsumpcyjnego”, ujawniającymi się w kontekście procesów globalizacyjnych (Культура...2006: 275).

Ważną dziedziną życia jednostek, w której na ogół kształtują się i zmieniają orientacje na wzorce aksjologiczne, modele zachowania oraz tożsamość społeczno-kulturowa jest sfera kulturalno-rozrywkowa. Społeczno-kulturową „tkankę” życia społecznego ludzie odtwarzają i zmieniają właśnie podczas procesu komunikowania się, odbioru nowych, różnorodnych informacji, korzystania z dóbr kultury, podróży w czasie wolnym, praktyk religijnych czy działań twórczych. Telenowele, turystyka, shopping, piłka nożna, pop-muzyka, Internet – wszystkie te zjawiska oddziałują na świadomość milionów młodych ludzi we współczesnym świecie.

2. Czas wolny jako kategoria polityki młodzieżowej

W ramach rozwoju państwa ukraińskiego, polityka młodzieżowa stała się jednym z najbardziej priorytetowych oraz specyficznych kierunków jego funkcjonowania. Jest ona realizowana w interesie młodych ludzi i społeczeństwa, z uwzględnieniem jego ekonomicznego, społecznego, historycznego i kulturalnego rozwoju oraz w oparciu o międzynarodowe, instytucjonalne doświadczenia wsparcia młodzieży.

W okresie postradzieckim, młodzież Ukrainy zmieniła się nie tylko pod względem cech ilościowych, lecz również jakościowych. W 1999 roku dolna granica wiekowa młodzieży była określona na 14 rok życia, a w marcu 2004 roku jej górna granica stanowiła 35 lat. Na początku 2004 r. młodzież obejmowała 32,6% wszystkich obywateli (Головенько 2004: 7). Warto zauważyć, iż młodzi ludzie stali się obecnie bardziej samodzielni, silniej nastawieni na niezależność i poleganie wyłącznie na własnych siłach. Potrafią otwarcie wypowiadać swoje poglądy w kwestiach politycznych, nie obawiając się o swoją wolność, lepiej uświadamiają sobie możliwości krytyki i demokratycznej kontroli decyzji władz. Wiadomo, że młodzież zawsze cechowały podobne zachowania, jednak we współczesnym społeczeństwie przejawia się to bardziej wyraziście. Młodzież od dawna znajdowała się w awangardzie ruchów społecznych, lecz procesy związane z tworzeniem instytucji państwowych istotnie zmieniły życie polityczne ukraińskiego społeczeństwa. Z jednej strony, kształtują się nowe instytucje polityki

młodzieżowej, z drugiej – jakościowym zmianom ulegają jej składniki, których częścią staje się ruch społeczny, duchowy i kulturalny potencjał wnoszony przez młode pokolenie.

Czas wolny w rękach takich społecznych struktur, jakimi są rodzina, kościół czy państwo zawsze był istotnym narzędziem socjalizacji. Przeciwnie dzięki tej sferze aktywności – realizowanej przy pomocy różnych form organizacyjnych – było i jest możliwe stymulowanie procesów osobowościowych, aktywizacja działalności twórczej, wsparcie odtwarzania tradycyjnych i kreowania nowych osiągnięć i wartości kulturowych.

Również teraz, gdy Ukraina przekroczyła próg XXI wieku oraz integruje się ze wspólnotą europejską i światową, istnieje zapotrzebowanie na wszechstronnie rozwinięte i czynne jednostki, które potrafią wspomóc rozwój swojego kraju. Kształtowanie takich społecznie czynnych jednostek jest niemożliwe bez efektywnego wykorzystania przez nie czasu wolnego. Właśnie w tej dziedzinie ujawniają się indywidualne preferencje człowieka (poprzez swobodny wybór form i metod organizacji wypoczynku), jego potencjał intelektualny, realizujący się w działalności społecznej lub estetycznej. Jednostka wzbogaca swoją osobowość dzięki dziedzictwu narodowemu i wartościom kulturowym, włącza się w doświadczenia życiowe poprzednich pokoleń (Щербак 1999: 154).

Szczególnie doniosłą rolę odgrywa czas wolny na obecnym etapie rozwoju społeczeństwa ukraińskiego również dlatego, że znalazło się ono w złożonych warunkach załamania się starych wartości i kształtowania nowych relacji społecznych. Kryzys systemowy, który dotknął socjalną strukturę społeczeństwa, naturalnie doprowadził także do zmiany punktów orientacyjnych, przeobrażenia tradycyjnych wartości, powstania konkurencyjnych opcji na poziomie świadomości społecznej, uwzględniających radzieckie, narodowe i tzw. „zachodnie” wartości. To wszystko doprowadziło do transformacji treści czasu wolnego oraz pojawienia się jego nowych form. Niepoślednią rolę w tym procesie odgrywa młodzież – najbardziej dynamiczna i otwarta na innowacje grupa społeczno-demograficzna. Warto odnotować, że obecnie młodzież w znacznym stopniu sama staje się podmiotem własnej socjalizacji, więcej nawet – staje się czynnikiem o coraz większym znaczeniu w przemianach społeczno-ekonomicznych, politycznych i kulturalnych, co można powiązać ze zjawiskiem prefiguracji kulturowej (M. Mead). Za młodego uważa się tego, kto jeszcze niezupełnie stał się członkiem społeczeństwa, czyli nie do końca przyswoił sobie wachlarz ról społecznych właściwy człowiekowi dorosłemu, a który jednak intensywnie się przygotowuje się do tego w procesie socjalizacji.

Problematyka spędzania wolnego czasu i jego dynamiki była dość szczegółowo opracowana w literaturze socjologicznej już w czasach

radzieckich. Niemniej, wszystkie próby wyodrębnienia młodzieżowych form spędzania wolnego czasu komplikuje kilka czynników. Po pierwsze, brakuje koncentracji w badaniach czasu wolnego na kategorii młodzieży – większość badaczy okresu radzieckiego skupiała się w swoich monografiach na specyficznym spędzaniu czasu wolnego przez osoby pracujące, w wieku średnim (Аза, Піддубний 1974; *Культура...*1982; *Труд...*1983). Po drugie, nawet w tych pracach, które dotyczyły problemu spędzania czasu wolnego przez młodzież lub wręcz były temu tematowi poświęcone, główny akcent stawiano na ukazywaniu roli młodzieżowych organizacji politycznych (Komsomołu) w życiu młodych ludzi. Poza tym, danych statystycznych przedstawianych w tych pracach raczej nie można wykorzystać w kontekście badań nad współczesną młodzieżą (*Молодежь...*1984; *Свободное...*1974; СВИНИННИКОВ 1976). Wreszcie po trzecie, literatura na ten temat, zarówno okresu radzieckiego, jak i współczesna jest przeważnie ukierunkowana albo na rozpatrywanie teoretycznych podstaw kultury, albo na badanie dynamiki spędzania czasu wolnego w ogóle, najczęściej w kategorii osób pracujących, w wieku średnim (МИНЦ 1978; *Семья...*1987).

Nawet we współczesnych pracach socjologicznych poświęconych badaniom środowiska społeczno-kulturowego oraz dyferencji praktyk kulturalno-rozrywkowych obywateli Ukrainy, kwestia *stricto* głębinowej analizy czasu wolnego młodzieży praktycznie jest nieobecna (Піча 1994; Піча, Садова 2002; Цимбалюк 2001, 2004; Скокова 2003 i inni). Poza tym ci badacze, których obiektem zainteresowania jest ukraińska młodzież, przeważnie zwracają uwagę na jej świadomość społeczną (Черниш 1990), bądź aksjologiczną (Гончар 2004; Сокурянская, Крилова 2003) oraz na orientację polityczną. Natomiast prac koncentrujących się na oglądzie i analizie współczesnych form spędzania przez młodzież czasu wolnego oraz ich funkcji jest wciąż za mało.

2. Przemiany społecznych funkcji czasu wolnego młodzieży

Zatem przedmiotem tego badania jest społeczny fenomen czasu wolnego młodzieży, przede wszystkim zaś zmiana społecznych funkcji spędzania czasu wolnego przez młodzież - od tradycyjnych ku współczesnym. Cel ten zostaje osiągnięty poprzez rozwiązanie następujących zadań: analizę ogólnoteoretycznych badań fenomenu czasu wolnego oraz młodzieży jako specyficznej kategorii wiekowej; analizę etnokulturową głównych form spędzania czasu wolnego przez młodzież na Ukrainie, z uwzględnieniem specyfiki regionalnej (przede wszystkim na przykładzie młodzieży lwowskiej); analizę transformacji funkcji spędzania wolnego czasu przez młodzież miejską. Struktura czasu wolnego, ustalone przyzwyczajenia oraz możliwości jego spędzania wpływają na ogólny rozwój młodego człowieka, jednocześnie przyswojone wartości i nawyki warunkują wybór tego lub innego sposobu jego. Z kolei rozwój duchowy jednostki opiera się na możliwości dokonania na

pewnym etapie życia wyboru wartości kulturowych oraz ich internalizacji i przekształcenia w cechy osobowościowe.

Definiując samo pojęcie „spędzanie wolnego czasu” („дозвілля”) warto odnotować, że oznacza ono ogół czynności nastawionych na zaspokojenie fizycznych, duchowych i społecznych potrzeb ludzi, które powstają w wolnym czasie (*Энциклопедический...1995:191*). Czas przeznaczony na wykonywanie takich czynności, „дозвілля” – to część czasu wolnego. Funkcje „дозвілля” (jako rodzaju działalności) pokrywają się z funkcjami czasu wolnego. Formy takiej działalności służą zarówno wypoczynkowi, jak i rozwojowi osobowości, zaspokojeniu potrzeb rozrywkowych i komunikacyjnych. W wąskim znaczeniu, pojęcie to oznacza wypoczynek i rozrywkę: zwiedzanie instytucji kultury, uczestniczenie w widowiskach masowych, grach, tańcach, odczytach, itp. W szerokim zaś znaczeniu dotyczy ono szerszego kręgu działalności. Działania „дозвілля” ogólnie dzielą się na: zajęcia twórczo-hobbistyczne, korzystanie z mediów, uczęszczanie do ośrodków kultury i uczestniczenie w widowiskach, uczestnictwo w kulturze fizycznej i sporcie, wypoczynek bierny, etc.

Zatem, spędzanie wolnego czasu („дозвілля”) – to przede wszystkim działalność, dzięki której jednostka zaspokaja swe potrzeby fizyczne i duchowe. Działalność ta jest realizowana w czasie wolnym oraz przebiega pod znakiem celów i zainteresowań człowieka. Obecnie ilość czasu wolnego jest praktycznie porównywalna z ilością czasu przypadającą na działalność zawodową, a w niektórych grupach społeczno-demograficznych nawet ją przewyższa. Dotyczy to również młodzieży, która szybciej niż inne kategorie skłania się do orientowania na wartości postmaterialistyczne. Dlatego społeczeństwo nie powinno pozostawać obojętne wobec tego, na co przeznaczane są cenne minuty i godziny, składające się na lata, nie powinno pozostawać bierne w kwestii treści, którą wypełnione jest życie młodych ludzi. Spędzanie wolnego czasu („дозвілля”) przez młodzież to ważna dziedzina rozwoju osobowości, sprzyjająca kształtowaniu światopoglądu naukowego, osobistej kultury politycznej i moralnej, poglądów i gustów estetycznych. W tym obszarze jednostka nabywa umiejętności bronięcia ideałów i wartości duchowych, podtrzymywania norm zdrowotnych.

Dane Europejskiego Badania Socjologicznego przeprowadzonego na Ukrainie w 2005 roku, przez Instytut Socjologii NAN Ukrainy, świadczą o tym, że sama młodzież uważa czas wolny jako taki oraz sposób jego spędzania za bardzo istotną sferę swojego życia. Przy tym zależność oceny wagi spędzania czasu wolnego („дозвілля”) jako sfery życia jest odwrotnie proporcjonalna do wieku człowieka (*Українське... 2006: 278*). Z danych zamieszczonych w Tabeli 1 wynika, że nikt z respondentów poniżej 20 roku życia oraz z przedziału wiekowego 20-39 lat nie wybrał odpowiedzi wskazującej, że spędzanie czasu wolnego jest dla niego „zupełnie nieważne”. Osoby powyżej

40, a zwłaszcza 60 roku życia częściej niż inne skłaniają się do traktowania tej kategorii w sposób relatywny, przypisując jej niezbyt dużą wartość.

Tabela 1.

Osobista ocena wagi spędzania czasu wolnego oraz czasu wolnego jako takiego, w zależności od wieku respondentów (w procentach)

Oceny	Obliczenie indeksu*	poniżej 20 lat	20-39 lat	40-59 lat	Powyżej 60 lat
Bardzo ważne	0,8	32	20	11	14
Dość ważne	0,6	41	47	39	27
Nie bardzo ważne	0,4	27	31	45	47
Zupełnie nieważne	0,2	0	0	3	9
Trudno powiedzieć	0	0	2	2	3
Indeks oceny wagi spędzania wolnego czasu	–	0,61	0,57	0,51	0,48

*Indeks oceny wagi spędzania wolnego czasu oblicza się w granicach od 0 do 1, gdzie 0 — trudno odpowiedzieć, 0,2 – zupełnie nieważne, 0,4 – nie bardzo ważne, 0,6 – dość ważne, 0,8 – bardzo ważne. Przypisane do każdej alternatywy znaczenia zostają pomnożone przez procenty otrzymane w tej alternatywie, a wyniki sumują się i zostają podzielone przez 100 proc.

W dzisiejszych czasach takie czynniki jak: spowolnienie rozwoju bazy materialnej instytucji kulturalnych oraz obniżenie poziomu organizacji ich pracy w porównaniu ze wzrostem potrzeb młodzieży doprowadziły do zmniejszenia wpływu państwowych instytucji kulturalno-edukacyjnych oraz organizacji społecznych na spędzanie wolnego czasu przez młodzież. To z kolei sprzyja nasilaniu się tendencji do jego „udomowienia”, tj. powstania u młodych ludzi takiego stereotypu zachowań w wolnym czasie, który cechuje jednostajność, monotonia, zaniechanie czynnych form udziału w życiu kulturalnym, a także nastawienie na rozrywkę.

"Udomowienie" czasu wolnego jako tendencja jego użytkowania ma bardzo negatywne skutki: po pierwsze, obniża możliwości wpływu społecznego na strukturę i treść czasu wolnego; po drugie, przyczynia się do spowolnienia rozwoju pożądanych przez młodzież form spędzania czasu wolnego, czyli skrócenia czasu na najbardziej czynne, twórcze, rozwijające rodzaje działalności. Sprzyja także ewidentnemu wzrostowi przeważnie biernych, konsumpcyjnych odmian spędzania czasu wolnego, takich jak oglądanie telewizji, czy słuchanie radia.

Spowolnienie rozwoju społeczeństwa doprowadziło do stagnacji również w sferze spędzania czasu wolnego przez młodzież, rozpowszechniły się apatia, postawy kontemplacyjne, wyalienowanie, powstały istotne dysproporcje

pomiędzy sprywatyzowanym, „domowym”, indywidualnym typem spędzania wolnego czasu a publicznym, społecznym i zorganizowanym, a także pomiędzy biernymi i kontemplacyjnymi, a czynnymi i twórczymi jego odmianami. Jeśli spojrzeć na wyniki monitoringu z 2006 r., można zaobserwować, że „domowe” odmiany spędzania wolnego czasu zajmują dziś czołowe miejsce w społeczeństwie ukraińskim (*Українське...2006.* 280). W Tabeli 2 umieszczono odpowiedzi respondentów, zgodnie ze zmniejszającym się odsetkiem wskazań, przydzielonym temu lub innemu rodzajowi spędzania czasu wolnego (za 100 procent przyjęto ogół wszystkich badanych w wieku poniżej 30 lat.

Tabela 2.

Sposoby spędzania czasu wolnego przez ukraińską młodzież (w %)

FORMY SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO W 2006 ROKU	N=
	401
1. Oglądanie telewizji	89
2. Słuchanie muzyki	57
3. Czytanie gazet	55
4. Słuchanie audycji radiowych	53
5. Odwiedzanie znajomych	50
6. Przyjmowanie gości	45
7. Próżnowanie („nicnierobienie”)	45
8. Zwiedzanie sklepów i centrów targowych	41
9. Zajęcia przy komputerze (wyszukiwanie informacji, gry, tworzenie programów etc.)	38
10. Oglądanie filmów video, teledysków	29
11. Opieka nad dziećmi (odrabianie lekcji, gry, wycieczki)	28
12. Uczęszczanie do restauracji, kawiarni, pijalni piwa	26
13. Czytanie literatury pięknej	23
14. Gimnastyka i ćwiczenia	23
15. Uczęszczanie do klubów, dyskotek, na spotkania towarzyskie	20
16. Wyjazdy poza miasto w celu wypoczynku w otoczeniu przyrody	19
17. Studiowanie literatury fachowej	17
18. Gry stołowe (szachy, warcaby, karty, domino, etc.)	15
19. Bieganie, wycieczki regeneracyjne	12
20. Praca dodatkowa, dorabianie	12
21. Odwiedzanie kina	11
22. Uczęszczanie do cerkwi (kościół, synagogi, meczetu, domu modlitewnego)	11
23. Uczęszczanie do biblioteki	10
24. Pisanie listów	9
25. Uczęszczanie na basen, zajęcia na sali gimnastycznej, stadionie, boisku	7
26. Kolekcjonowanie, fotografowanie, kręcenie filmów	7
27. Twórczość artystyczna (tworzenie literatury, muzyki, malowanie)	6

obrazów)	
28. Praca społeczna i charytatywna	6
29. Uczęszczanie na widowiska sportowe (jako widz)	5
30. Rybołówstwo, myślistwo, zbieranie grzybów, itp.	5
31. Twórczość stosowana (robótki ręczne, haftowanie, rzeźbienie w drewnie, etc.)	4
32. Odwiedzanie teatrów, chodzenie na koncerty, do muzeów, na wystawy	3
33. Uczęszczanie na kółka, kursy	3
34. Wycieczki	3
35. Twórczość techniczna, konstruowanie	2
36. Zorganizowana twórczość amatorska	1

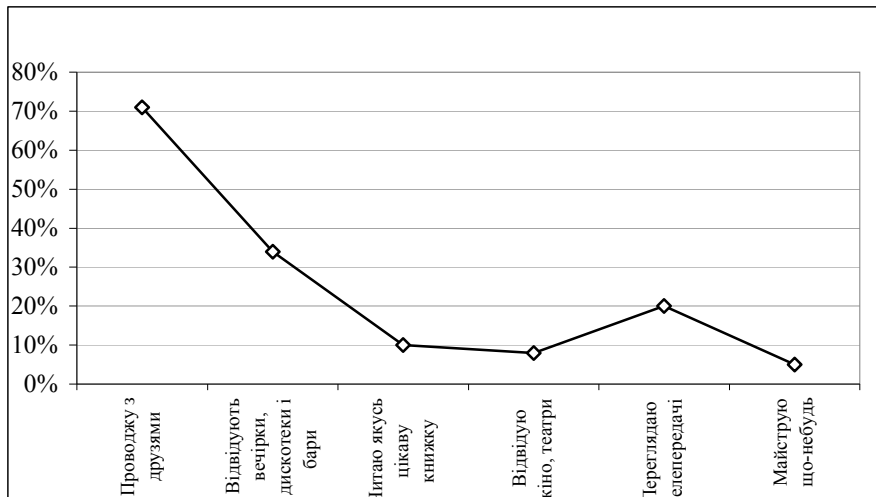
W świetle wyników badań przytoczonych w Tabeli 2, pierwszą „dziesiątkę” rodzajów spędzania czasu wolnego przez młodzież Ukrainy można określić jako wykonywaną w domu. Natomiast czynne typy spędzania czasu wolnego, takie jak np. uprawianie sportu, twórczość artystyczna, stosowana i techniczna, czy praca społeczna i charytatywna nie cieszą się obecnie zbyt dużą popularnością w środowisku młodzieży ukraińskiej.

Młodzieżowym formom spędzania wolnego czasu właściwe są dość sprzeczne tendencje: jedne z nich są pozytywnie ukierunkowane i prowadzą do rozwoju kulturalnego, inne zaś posiadają potencjał ujemny, zubażają czas wolny i sprowadzają go do monotonii. Najważniejsza jest tendencja do wzrostu ilości czasu wolnego i ulepszania warunków do jego konstruktywnego spędzania - większość grup młodzieżowych posiada dużo czasu na wypoczynek i rozrywkę, na twórczość i konsumpcję dóbr kultury. Jednak w rzeczywistości nie zawsze i nie wszyscy młodzi ludzie potrafią rozsądnie korzystać z czasu wolnego tak, aby zapewnić sobie pełnowartościowy rozwój osobowości.

Rezultaty badania, przeprowadzonego przez Instytut Socjologii w 2006 roku potwierdzają, że młodzież jest zainteresowana swoim udziałem w organizacji form spędzania wolnego czasu („дозвілля”) i rozrywki, co jest mniej charakterystyczne dla ludzi w wieku średnim, a zwłaszcza dla seniorów. Tylko 9% młodzieży w żadnym wypadku nie uczestniczyłoby w tym przedsięwzięciu, wśród seniorów osób takich jest prawie trzy razy więcej (24%). Spora grupa młodzieży (40%) chętnie uczestniczyłaby w organizacji czasu wolnego i rozrywki. Seniorzy, nawet w sytuacji finansowych korzyści, nie bardzo są chętni do angażowania się w taką działalność społeczną (zgadzało się na to tylko 17% respondentów). Prawie jedna czwarta młodych ludzi (23%) uczestniczyłaby nieodpłatnie w organizacji czasu wolnego i rozrywki, wśród osób w wieku średnim chętnych jest 18% respondentów, a wśród seniorów – 16% (*Українське 2006: 281*).

Przyjrzyjmy się wynikom badań młodzieży studenckiej Lwowa, które zostały przeprowadzone w maju 2006 r. (sondaż objął 800 osób studiujących na różnych typach uczelni) przez Katedrę Socjologii Narodowego Uniwersytetu imienia Iwana Franko. Sondaż wykazał, iż swój wolny czas młodzież Lwowa spędza przede wszystkim z przyjaciółmi – 71%;. Na drugim miejscu znalazło się chodzenie na imprezy, na dyskoteki i do barów – 34%. Wśród respondentów 17% preferuje słuchanie muzyki, oglądanie telewizji – 18%, czytanie książek – 11% (Rys. 1).

Rys.1. Spędzanie czasu wolnego przez studentów Lwowa – w % (respondenci mogli wskazać kilka wariantów odpowiedzi)

3. Uwagi końcowe

Spędzanie czasu wolnego przez studentów, z jednej strony jest uzależnione od czynników demograficznych i środowiska społeczno-kulturowego, z drugiej zaś jest powiązane z systemem ich orientacji aksjologicznych, potrzeb i zainteresowań. Bez wątplenia, jednym z najważniejszych zadań wyższej szkoły jest wspieranie studentów w rozwijaniu orientacji na opanowanie bardziej złożonych form dorobku kulturalnego społeczeństwa. W obszarze wychowania młodzieży akademickiej umożliwia to szybsze zbliżanie się do celów moralno-estetycznych. Orientacje aksjologiczne ukierunkowane na „czynną”, podmiotową organizację czasu wolnego świadczą o najwyższym poziomie ukształtowania osobowości młodego człowieka.

Mówiąc ogólnie o strukturze czasu wolnego młodzieży można stwierdzić, iż jest ona zdeterminowana przez dwa główne czynniki: z jednej strony, przez charakter, skłonności, umiejętności, przyzwyczajenia samej jednostki, z drugiej natomiast – przez specyfikę środowiska społeczno-kulturowego. To ostatnie albo pobudza do działania, albo przytłacza inicjatywę osobnika, ukierunkowuje bądź hamuje jego aktywność, otwiera przed nim jedne możliwości i zamyka inne. Przy tym środowisko tym mocniej wpływa na człowieka w czasie

wolnym, im bardziej ten jest skłonny do biernego odprężenia, poddania się biegowi wydarzeń. Państwo powinno dokładać wszystkich starań, by wprowadzać w życie specjalistyczne programy rozwoju infrastruktury kulturalno-rozrywkowej i dbać o udostępnienie jej młodzieży. Dane sondażowe świadczą o wysokim poziomie niezadowolenia młodzieży z działalności instytucji kulturalno-rozrywkowych – 40% młodych ludzi odpowiedziało, że zapotrzebowanie mieszkańców ich miejscowości nie jest zaspokajane w instytucjach kulturalno-rozrywkowych, a 43% respondentów zauważyło, iż ich potrzeby zaspokajane są tylko częściowo. Tylko 17% młodych ludzi pozostaje w pełni usatysfakcjonowanych działalnością tych instytucji.

Problem wypełnienia czasu wolnego w bogatszą treść polega przede wszystkim na tym, że w obecnych warunkach na Ukrainie sama infrastruktura instytucji kulturalno-rozrywkowych nie jest dostatecznie rozwinięta, a także na tym, że młodzież nie zawsze ma finansowe możliwości zaspokajania swoich potrzeb w w tym zakresie. Właśnie dlatego „kwitną” dziś na Ukrainie te formy spędzania czasu wolnego, które ograniczają się do sfery prywatnej i domowego zacisza.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аза Л.О. Піддубний В.А.* Соціальна цінність вільного часу. – К.: Товариство “Знання” Української РСР, 1974. – 48 с; *Культура досуга: Сборник статей / Сост. Н. Гнатюк.* – М.: Знание, 1982. – 64 с; *Труд, быт, отдых / Под ред. М.А. Елисеева* – Москва, 1983. – 79 с.

2. *Бондар В.С.* Сучасні політичні орієнтації молоді України // Наукові записки національного ун-ту “Києво-Могилянська академія”. – К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2002. – Т. 20. – С. 47-52.

3. *Головенько В.А.* Нове покоління незалежної України // Інформаційні матеріали для слухачів курсів підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім’ядітимолодь (тези лекцій) / За заг. ред. Г.Л. Черепанової. – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2004. – Кн. 4. – С. 7–16.

4. *Гончар Н.* Ціннісна свідомість українського студентства // Незалежний культурологічний часопис “І”. 2004. – С. 41-44; *Сокурская Л. П, Крилова О. Н.* Ценностная дифференциация украинского студенчества: Кластерный анализ // Методология, теория та практика соціологічного аналіз вчасного суспільства: Зб. наук. праць. – Харків: Видавництво ХНУ імені В. Каразіна, 2003. – С. 534-539.

5. *Культура – суспільство – особистість: Навч. посібник / За ред. Л. Скокової.* – К.: Ін-тут соціології, 2006. – 396 с.

6. *Минц Г.И.* Свободное время: желаемое и действительное. – М.: Знание, 1978. – 64 с.; Семья и свободное время: Сборник статей / Под. ред. И. А. Риф. – Свердловск, 1987. – 128 с.

7. Молодежь и свободное время при социализме: Реферативный сборник. – Москва, 1984. – 137. с; Пименова В. Н. Свободное время в социалистическом обществе. – Москва, 1974. – 167 с.; Свининников В. Твое и наше богатство. Об актуальных проблемах свободного времени молодежи. -- М.: Молодая гвардия, 1976. – 112 с.

8. *Паніна Н.* Українське суспільство 1992-2006: соціологічний моніторинг. – К., 2006.

9. *Піча В.М.* Соціологія вільного часу: Матеріали до курсу „Соціологія”. – Львів, 1994. – 28 с.

10. *Піча В.М. Садова Р. М.* Соціологія вільного часу // Соціологія культури: Навч. посібник / За ред. Семашка О. М., Пічі В. М. – К.: Каравела, Львів: Новий світ, 2002. – С. 135-172.

11. *Скокова Л.* Соціокультурне середовище і диференціація культурно-дозвілевих практик населення // Українське суспільство – 2003: Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги, – К.: Інститут соціології НАН України, 2003. – С. 512-523.

12. Українське суспільство 1992–2006. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. – 578 с.

13. *Цимбалюк Н.М.* Соціологія дозвілля: Навч. посібник. – К.: ДАКККіМ, 2001. – 180 с; . Цимбалюк Н., Яковенко Ю. Еволюція дозвілля в контексті соціологічних категорій // Психологія і суспільство. – 2004. – № 2. – С. 118-124.

14. *Черниш Н. Й.* Суспільна свідомість молоді. – Львів: Світ, 1990. – 368 с.

15. *Щерба Г.І.* Етнокультурні і духовні фактори розвитку інтелектуального потенціалу. В кн. Інтелектуальний потенціал та науково-технічна політика / Під ред. акад. НАНУ М.І. Долішнього. – Львів: ІРД НАН України, 1999. – С. 154–170.

16. Энциклопедический социологический словарь / Под ред. Осипова Г.В. – М., 1995.